



ISSN: 3060-4613



MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI



O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti



No5(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal



MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI



Elektron nashr. 310 sahifa,
1-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyuu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**



MUNDARIJA

| | |
|---|----|
| Maktabgacha ta'lim tashkiloti metodistining boshqaruv funksiyalari..... | 10 |
| Qarshibayeva Dilfuza Xidirbayevna | |
| Texnologik mashinalar va jihozlar ta'lim yo'nalishi talabalarida kasbiy kompetensiyani shakllantirishning pedagogik qonuniyatlari va metodologik tizimini ishlab chiqish | 15 |
| Elmanov Abbas Begmat o'g'li, Mirzaumidov Asilbek Shuxratjonovich | |
| Katta yoshdagi guruh bolalarida o'z-o'zini boshqarish qobiliyatini rivojlantirishda o'yinning roli | 19 |
| Ergasheva Farangiz Umidjon qizi, Fayzullayev Sharipboy Nurillayevich | |
| Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida ekologik tafakkurni rivojlantirishning dolzarbligi..... | 23 |
| Yaxshiboyeva Nargiza Rustamqulovna | |
| Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida inson resurslarini boshqarishda muvozanatlashgan ko'rsatkichlar tizimidan foydalanishning nazariy asoslari | 28 |
| Gulmira Jumanova | |
| Nomoddiy madaniy merosning talaba-yoshlarni yuksak ma'naviyatli shaxs sifatida tarbiyalashdagi ahamiyati | 33 |
| Erboyev Suxrob Abdusalomovich | |
| Maktabgacha yoshdagi bolalar va ularda hissiy-irodaning shakllanishi | 37 |
| Davlatova Zebo Haydarovna | |
| Zamonaviy oilada avlodlararo munosabatlarning pedagogik-psixologik xususiyatlari | 40 |
| Ochilova Farida Baxriddinovna | |
| Maktab va oliy ta'lim muassasalarida qizlar kitobxonligini rivojlantirish metodlari | 44 |
| Qo'chqarova Oysha Oltibayevna | |
| Buyuk allomalar merosidan foydalanishning metodik holati va mavjud muammolari..... | 48 |
| Sevara Mamatkarimova | |
| Futbol o'yinida to'pga kalla bilan zarba berish..... | 53 |
| Xolmaxmatov Boburjon Musurmon o'g'li | |
| Использование современных инновационных методов в процессе обучения русскому языку в иноязычных группах высшего образовательного учреждения..... | 56 |
| Курбанова Шаира Исмаиловна | |
| Maktabgacha ta'lim mutaxassislarini tayyorlashda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish ... | 60 |
| Kushakova Gulnora Egamkulovna, Muhammadiyeva Shaxzoda Sunnatilla qizi | |
| Boshlang'ich sinflarda musiqa mashg'ulotlari orqali o'quvchilarning kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish metodlari | 63 |
| Muminova Feruza Farxodovna | |
| Alisher Navoiy merosining yoshlar ma'naviy-estetik tarbiyasidagi ahamiyati | 70 |
| Qayumxo'jayev Botirxo'ja Ikromxo'ja o'g'li | |
| Boshlang'ich ta'lim jarayonida amaliy topshiriqlar orqali tayanch kompetensiyalarni shakllantirish metodikasini takomillashtirish | 74 |
| Saidova Dilnoza Maripovna | |
| К вопросу о классификации современной антиутопии..... | 78 |
| Дмитрий Валерьевич Пупонин | |
| Когнитивная гибкость как фактор психологического благополучия старшеклассников в период адаптации к новым образовательным требованиям | 82 |
| Муксинова Динора Азаматовна | |
| Oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilida ta'lim beruvchi professor-o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini baholash: xalqaro tajribalar qiyosiy tahlili va O'zbekiston amaliyoti | 87 |
| Baxtiyarova Muniba Ne'matjon qizi | |
| Valeologik tarbiya asosida maktabgacha ta'lim tarbiyachilarini tayyorlashda innovatsion va raqamli yondashuvlar | 92 |
| Berkinova Charos Islomovna | |



| | |
|--|-----|
| Grammatik tushunchalarni o'rgatish metodikasi..... | 96 |
| <i>N. R. Masharipova</i> | |
| Umumiy o'rta ta'lim tizimini takomillashtirish va o'quvchilar bilimini baholashda xorijiy tajribalardan foydalanish finlyandiya ta'lim tizimi misolida..... | 99 |
| <i>Obidova Muqaddas Ro'ziqulovna</i> | |
| The Difference Between Androgogy and Pedagogy..... | 106 |
| <i>Pardayeva Aziza Rahmatillojevna</i> | |
| Elektr mashinalari fanini o'qitishda raqamli ta'lim texnologiyalari..... | 110 |
| <i>Shodiyeva Nozina Shuxrat qizi</i> | |
| Umumta'lim maktablarida direktor o'rinbosarlarining aksiologik yondashuv asosida boshqaruv funksiyalari va vakolatlari hamda maktablarda ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish yo'llari..... | 113 |
| <i>Toxirov Botirjon G'ofurjon o'g'li</i> | |
| Ispan tili darslarida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish usullari | 119 |
| <i>Tursunqulov Sanjar Dilmurod o'g'li, Shukurullayeva Feruza Dilmurodovna</i> | |
| Surxondaryo viloyatida yetishtiriladigan ingichka tolali paxta navlarining qo'llanilishi | 124 |
| <i>Ubaydullayeva Komila Bozor qizi</i> | |
| Bo'lajak tarbiyachilarda empatiya hissini shakllantirishning nazariy asosi | 127 |
| <i>Xolmirzayeva Gulbahor Bahodirovna</i> | |
| Boshlang'ich sinf matematika darslarida raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi | 130 |
| <i>Raximova Dilshoda Xoliqberdiyevna</i> | |
| Bo'lajak sport murabbiylarida kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirish mexanizmlari | 134 |
| <i>Sherzod Shuxratovich Boboyorov</i> | |
| Oliy ta'lim muassasalarida talabalar sportini rivojlantirishning iqtisodiy va tashkiliy mexanizmlari..... | 138 |
| <i>Sangirov Nuriddin Iriskulovich</i> | |
| Bo'lajak o'qituvchilarning boshqaruv kompetentligini rivojlantirishning integrativ modeli | 142 |
| <i>Rasulova Umida Bahodir qizi</i> | |
| Yashil pedagogikaning konseptual modeli va tamoyillari..... | 146 |
| <i>Raxmatova Dilnoza Abdurashidovna</i> | |
| Ta'lim jarayoni ishtirokchilarida emotsional barqarorlikni shakllantirishning pedagogik-psixologik asoslari .. | 149 |
| <i>Boymatova Munavvar Ravshan qizi</i> | |
| Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlashda zamonaviy raqamli platformalardan foydalanish samaradorligi..... | 152 |
| <i>Lukmonova Salomat Gafurovna</i> | |
| Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun pedagogik qo'llab-quvvatlash tizimining shakl, metod va vositalari | 157 |
| <i>Farmonova Madina Bahriddin qizi</i> | |
| Innovatsion boshqaruv tizimlarida qaror qabul qilish va kommunikatsiya samaradorligi | 161 |
| <i>Sotvoldiyeva Xurliqo G'ayratjon qizi</i> | |
| Raqamli ta'lim muhitida maktabgacha yoshdagi bolalarning media savodxonligini shakllantirish metodikasi..... | 167 |
| <i>Choriyeva Xurmo Panji qizi</i> | |
| Maktabgacha ta'lim mutaxassislari malakasini oshirish tizimining zamonaviy tendensiyalari va raqamlashtirish jarayonlarining pedagogik ahamiyati..... | 172 |
| <i>Qosimova Sh. N., Dusmaxamedov A. A.</i> | |
| Maktab o'quvchilarida o'zini o'zi tarbiyalashni shakllantirishning pedagogik asoslari (8–9-sinflar asosida).. | 177 |
| <i>Norxo'jayeva Lobar Nuriddin qizi</i> | |
| STEAM loyihalar yordamida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy va tanqidiy tafakkurni shakllantirish | 181 |
| <i>Mirjamolova Moxira Abdugaffor qizi</i> | |
| Boshlang'ich sinf o'quvchilarini milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning pedagogik ahamiyati va metodik asoslari..... | 188 |
| <i>Axmad Bolqiyev</i> | |

| | |
|---|-----|
| Boshlang'ich sinf o'quvchilarini xalqaro baholash dasturlari asosida baholashning pedagogik asoslari..... | 191 |
| <i>Shavqiddin Burxonov</i> | |
| Boshlang'ich ta'limda liderlik va pedagogik menejment muammolari..... | 194 |
| <i>Pardaboyev Doston</i> | |
| Raqamli ta'lim muhiti: tushunchasi, strukturasi va rivojlanish tendensiyalari..... | 197 |
| <i>Kulboyeva Dilnoza Abdug'afurovna</i> | |
| Особенности применения графических органайзеров на практических занятиях по дисциплине "Практикум литературы народов СНГ"..... | 199 |
| <i>Татьяна Викторовна Половинкина</i> | |
| Historical Stages in the Study and Treatment of Scoliosis (Spinal Curvature)..... | 204 |
| <i>Shermatova Mokhira Baxodir qizi</i> | |
| Talaba qizlarga badiiy gimnastika cho'qmori yordamida bajariladigan fundamental mashqlarni o'rgatish.... | 209 |
| <i>Musharafxon Sultanova</i> | |
| Oliy ta'limda tarbiyaviy ishlarni tashkil etish bo'yicha xalqaro modellarning qiyosiy tahlili..... | 213 |
| <i>Ziyotova Madina</i> | |
| Sport mutaxassislarini tayyorlashda voleybol o'qituvchisining ko'nikmalari va uslubi | 216 |
| <i>Turg'unov Baxtiyor O'rolovich</i> | |
| Matematik masalalarni yechish jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy fikrlash va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirish | 220 |
| <i>Yusupova Latofat Nuriddinovna</i> | |
| Zamonaviy sharoitda bo'lajak o'qituvchilarda deontologik kompetentlikni rivojlantirishning innovatsion texnologiyalari | 228 |
| <i>Nasirova Nigora Baxtiyor qizi</i> | |
| Paraengil atletika mashg'ulotlarida individual yondashuvning ahamiyati | 233 |
| <i>Abduxoliqova Shoiraxon Akramjon qizi</i> | |
| Biologiya fanini o'qitishda xalq pedagogikasi elementlaridan foydalanish orqali ekologik madaniyatni rivojlantirish | 239 |
| <i>Baxrombekova Sojidxon Sherzodjon qizi</i> | |
| Maktab texnologik ta'limida axborot texnologiyalaridan foydalanishning o'quv samaradorligiga ta'siri: o'rta muddatli istiqbollar (2027–2031) | 245 |
| <i>Berdiyeva Gulnoza Rizoqulovna, Tursunov Sherzod Ziyat o'g'li, Ismatullayev Javohir Ubaydulla o'g'li</i> | |
| Axborot texnologiyalaridan foydalanish orqali jismoniy tarbiya va sport tizimini boshqarish samaradorligini oshirish | 251 |
| <i>Eryigitov Dilshod Xolboyevich</i> | |
| Enhancing Speaking Skills Productively in English | 255 |
| <i>J. M. Fayzullayev, G. R. Elmonova</i> | |
| Nutqida nuqsoni bo'lgan katta guruh bolalari bilan ishlashning ilmiy-nazariy asoslari | 259 |
| <i>Jumanova Iroda Nomozovna, Fayzullayev Sharipboy Nurillayevich</i> | |
| 2–3 yoshli bolalarning maktabgacha ta'lim tashkilotiga ijtimoiy moslashuvi: nazariy va empirik tahlil | 263 |
| <i>Klicheva Dilnoza Zulfon qizi</i> | |
| Inson–texnika tizimida ta'lim olayotgan talabalarda iste'dod namoyon bo'lishining psixologik xususiyatlari | 267 |
| <i>Kuvandikova Gulnora Gulamovna</i> | |
| Bo'lajak pedagoglarning mutaxassis sifatida shakllanishida xavotirlanish holatining namoyon bo'lishi..... | 270 |
| <i>Nuriddinov Rasuljon Samitjon o'g'li</i> | |
| Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni maktabga tayyorlashda zamonaviy psixologik-pedagogik yondashuv..... | 274 |
| <i>Nuriddinova Maysara Ikramovna, Kodirova Albina Faridovna</i> | |
| Talabalarda qaror qabul qilishning pedagogik-psixologik xususiyatlari | 279 |
| <i>Rajabova Go'zal Zarifovna</i> | |
| Musobaqa oldi psixologik tayyorgarlikning tezkorlikka ta'siri..... | 283 |
| <i>Sitora Elova Axmatkulovna</i> | |



| | |
|--|-----|
| Pediatriya ta'limida sun'iy intellekt – talaba uchun virtual assistent..... | 287 |
| Umarkulov Muhtorali Islomkulovich | |
| Bo'lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarida jismoniy savodxonlikni rivojlantirishning pedagogik asoslari..... | 290 |
| Xakimov Xurshid Nozimovich | |
| Сущность и виды познавательной активности детей 5–6 лет..... | 294 |
| Джамилова Н. Н., Кудратова М. У. | |
| Uzluksiz ta'lim jarayonida mustaqil fikrlovchi, ijodkor shaxsni tarbiyalashning pedagogik-psixologik masalalari..... | 298 |
| Siddiqova Sanobar Xaydarovna | |
| Ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilish, ijodiy faolligini oshirish..... | 301 |
| Siddiqova Sanobar Xaydarovna, Qushoqova Guzal | |
| Badiiy adabiyotda Ibn Sino obrazining yaratilishidagi o'ziga xosliklar..... | 304 |
| Tangirov A. J. | |



MAKTAB O'QUVCHILARIDA O'ZINI O'ZI TARBIYALASHNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI (8–9-SINFLAR ASOSIDA)

UDK: 37.047+373.5.036

Norxo'jayeva Lobar Nuriddin qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti, Pedagogika fakulteti magistranti

Annotatsiya: Umumta'lim maktablarining 8–9–sinflari o'quvchilarida o'zini o'zi tarbiyalash ko'nikmalarini shakllantirishning pedagogik asoslari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. O'zini o'zi tarbiyalash fenomeni falsafiy, psixologik va pedagogik nuqtai nazardan yoritilib, uning mohiyati, tuzilmasi hamda rivojlanish bosqichlari aniqlanadi. O'spirinlik davrining psixologik xususiyatlari o'zini o'zi tarbiyalash jarayoni bilan uzviy bog'liqlikda o'rganiladi. Tadqiqot natijasida o'zini o'zi tarbiyalashni shakllantirishga yo'naltirilgan pedagogik shart-sharoitlar, metodlar va texnologiyalar aniqlanib, ularni amaliyotga joriy etish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: o'zini o'zi tarbiyalash, o'spirin, 8–9–sinf, shaxs kamoloti, motivatsiya, o'z-o'zini boshqarish, pedagogik shart-sharoitlar, refleksiya, maqsad qo'yish, metakognitiv ko'nikmalar.

Abstract: A scientific analysis of the pedagogical foundations for developing self-education skills among students in grades 8–9 of general secondary schools is presented. The phenomenon of self-education is examined from philosophical, psychological, and pedagogical perspectives, and its essence, structure, and stages of development are defined. The psychological characteristics of adolescence are studied in relation to the process of self-education. Pedagogical conditions, methods, and technologies aimed at fostering self-education are identified, and scientifically grounded recommendations for their practical implementation are developed.

Key words: self-education, adolescent, grades 8–9, personal development, motivation, self-regulation, pedagogical conditions, reflection, goal-setting, metacognitive skills.

Аннотация: Научно анализируются педагогические основы формирования навыков самовоспитания у учащихся 8–9–классов общеобразовательных школ. Феномен самовоспитания рассматривается с философской, психологической и педагогической точек зрения, определяются его сущность, структура и этапы развития. Психологические особенности подросткового возраста изучаются в связи с процессом самовоспитания. Выявляются педагогические условия, методы и технологии, направленные на формирование самовоспитания, а также разрабатываются научно обоснованные рекомендации по их внедрению в практику.

Ключевые слова: самовоспитание, подросток, 8–9–класс, развитие личности, мотивация, саморегуляция, педагогические условия, рефлексия, целеполагание.

KIRISH

Hozirgi globallashuv va texnologik inqilob davrida ta'lim oldida yangi vazifa turibdi: bilim berish bilangina cheklanib qolmasdan, o'quvchilarda mustaqil o'rganish, o'zini rivojlantirish va hayot bo'yi ta'lim olish malakasini shakllantirish ^[1]. Bu vazifani hal etishda o'zini o'zi tarbiyalash (self-education / самовоспитание) fenomeni muhim ahamiyat kasb etadi.

Aynan o'zini o'zi tarbiyalash qobiliyatiga ega shaxsgina tez o'zgaruvchan dunyoda samarali faoliyat yurita oladi. 8–9–sinf o'quvchilari – o'spirinlik (11–15 yosh) va ilk o'smirlik bosqichiga o'tish davrida bo'lib, bu yosh davrida shaxsning o'z-o'ziga munosabati sezilarli darajada o'zgaradi: o'z-o'zini anglash, mustaqillikka intilish, ideallar izlash va ijtimoiy maqomini belgilash kabi jarayonlar faollashadi ^[2].

Psixologlar bu davrni "ikkinchi tug'ilish" deb ataydi, aynan shu davrda o'zini o'zi tarbiyalash uchun zarur psixologik zamin shakllanadi. Shu bilan birga, amaliyot shuni ko'rsatadiki, 8–9–sinf o'quvchilarining ko'pchiligida o'zini o'zi tarbiyalashning mohiyatini to'liq anglash, maqsad qo'yish va uni izchil amalga oshirish ko'nikmalarini rivojlantirish zarurati mavjud ^[3]. Bu esa maktab ta'limida o'zini o'zi tarbiyalashni shakllantiruvchi pedagogik shart-sharoitlar, uslubiy tizim va amaliy vositalarni yanada takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Maqolaning maqsadi – 8–9–sinf o'quvchilarida o'zini o'zi tarbiyalashni shakllantirishning ilmiy-nazariy asoslarini aniqlash va amaliy pedagogik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'zini o'zi tarbiyalash masalasi pedagogika va psixologiya fanlarida turli yo'nalishlarda keng tadqiq etilgan. Rus pedagogi A. I. Kochetov o'zini o'zi tarbiyalashning tuzilmasi va bosqichlarini tizimli ravishda bayon etgan [4]. L. I. Bojovich, A. N. Leontyev va D. I. Feldshteyn o'spirinlik davridagi shaxs rivojlanishi hamda o'z-o'zini anglash jarayonini psixologik jihatdan chuqur o'rganishgan [5]. O'zbek pedagogika fanida I. A. Karimov, O'. Tolipov, N. Musayeva va Sh. Mardonov o'z-o'zini tarbiyalash va milliy tarbiya an'analari o'rtasidagi bog'liqlikni tadqiq etgan [6]. Xalqaro miqyosda B. Zimmerman va D. Schunk o'zini o'zi boshqarish orqali o'rganish (Self-Regulated Learning) nazariyasini, A. Bandura esa o'z-o'ziga ishonch (self-efficacy) konsepsiyasini ishlab chiqqan [7]. Shu bilan birga, 8–9–sinf o'quvchilariga xos o'spirinlik davri psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda o'zini o'zi tarbiyalashning pedagogik shart-sharoitlarini kompleks tarzda o'rganishga oid tadqiqotlarni yanada kengaytirish zarurati mavjud.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

- nazariy tahlil va sintez (pedagogik hamda psixologik adabiyotlarni o'rganish);
- qiyosiy-tarixiy metod (milliy va xalqaro yondashuvlarni taqqoslash);
- tizimli yondashuv (o'zini o'zi tarbiyalashni yaxlit fenomen sifatida ko'rib chiqish);
- kuzatish va suhbat metodlari (8–9–sinf o'quvchilari bilan ishlash tajribasi asosida);
- hamda pedagogik tajriba-sinov natijalarini umumlashtirish.

Tadqiqotning metodologik asosini faoliyat nazariyasi (A. N. Leontyev), o'zini o'zi boshqarish orqali o'rganish nazariyasi (B. Zimmerman), gumanistik pedagogika (K. Rogers) va milliy pedagogika an'analari tashkil etadi [7–8].

O'zini o'zi tarbiyalash (self-education) – bu shaxsning o'z kamolotiga yo'naltirilgan, ongli, maqsadli va muntazam amalga oshiriladigan ichki faoliyatidir [4]. U odatiy tarbiyadan farqli ravishda tashqi ta'sir bilan emas, balki ichki motivatsiya asosida shakllanadi va shaxs tomonidan boshqariladi.

O'zini o'zi tarbiyalashning tuzilmasi o'zaro bog'liq komponentlardan iborat bo'lib, ular motivatsion komponent (o'z kamolotiga intilish), maqsad qo'yish komponenti (aniq va real maqsadlar belgilash), o'z-o'zini baholash komponenti (hozirgi holatni anglash), rejalashtirish komponenti (rivojlanish yo'lini bosqichma-bosqich belgilash), o'z-o'zini nazorat komponenti (harakatlarni kuzatish va tahlil qilish) hamda refleksiya komponentini (tajribani tahlil qilish) o'z ichiga oladi [4,9].

8–9–sinf o'quvchilari (13–15 yosh) psixologik jihatdan murakkab va dinamik rivojlanish davrini boshdan kechiradi. Bu davrda o'z-o'zini anglash (самосознание) jadal rivojlanadi, o'quvchilar o'z imkoniyatlari va kelajagi haqida faol fikr yuritadi [2].

Mustaqillikka intilish kuchayadi, bu esa pedagogik jarayonda o'quvchiga tanlash imkoniyatini berish orqali samarali rivojlantiriladi [8].

Shuningdek, idealga intilish va ijtimoiy guruh ta'siri o'zini o'zi tarbiyalashda muhim omil hisoblanadi [5,11].

Emotsional beqarorlik esa o'zini o'zi boshqarish ko'nikmalarini shakllantirish zaruratini yanada kuchaytiradi [2].

Tadqiqot natijalari 8–9–sinf o'quvchilarida o'zini o'zi tarbiyalashni shakllantirish uchun pedagogik shart-sharoitlarning muhimligini ko'rsatdi. Xususan, psixologik jihatdan qo'llab-quvvatlovchi ta'lim muhitini yaratish, o'quvchilarga mustaqil qaror qabul qilish imkonini berish, refleksiya madaniyatini rivojlantirish, maqsad qo'yish va rejalashtirish ko'nikmalarini shakllantirish hamda ijobiy namuna va mentorlik tizimini joriy etish yuqori samaradorlikni ta'minlaydi [7–9].

Amaliyotda qo'llanilgan metodlar – portfolio, refleksiya kundaligi, kooperativ ta'lim, loyiha asosida o'qitish (PBL) va shaxsiy rivojlanish rejalari o'quvchilarda o'z-o'zini boshqarish, mas'uliyatlilik va reflektiv tafakkurni rivojlantirishga xizmat qiladi [12–14].

Pedagogik tajriba natijalari shuni ko'rsatdiki, maxsus tashkil etilgan mashg'ulotlar orqali o'quvchilarda o'zini o'zi baholash, maqsadga intilish va o'z faoliyatini tahlil qilish ko'nikmalari sezilarli darajada rivojlanadi [3].

Ayniqsa, portfolio va refleksiya kundaligidan tizimli foydalanish nafaqat akademik natijalarni, balki shaxsiy sifatlarni ham rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu natijalar Zimmerman va Schunk tomonidan ilgari surilgan Self-Regulated Learning nazariyasi bilan mos keladi [7].



TAHLIL VA NATIJALAR

O'tkazilgan tahlil shuni ko'rsatadiki, 8–9–sinf o'quvchilarida o'zini o'zi tarbiyalashni shakllantirish spontan jarayon emas, balki maqsadli pedagogik ta'sir natijasidir. Shu bilan birga, bu ta'sir majburlov emas, balki o'quvchining ichki imkoniyatlarini uyg'otish orqali amalga oshirilishi lozim. Tadqiqot davomida aniqlangan asosiy qonuniyatlar quyidagilardan iborat:

- *birinchidan*, o'zini o'zi tarbiyalash jarayoni o'spirinlik davrida biologik, psixologik va ijtimoiy omillar kesishmasida rivojlanadi va pedagogik ta'sir aynan shu omillarni hisobga olgan holda qurilishi zarur;
- *ikkinchidan*, o'zini o'zi tarbiyalashning samaradorligi bevosita o'quvchining o'z faoliyatini ongli boshqarish (metakognitiv) ko'nikmalari darajasiga bog'liq;
- *uchinchidan*, pedagogning roli ko'rsatmachi emas, balki yo'llovchi, qo'llab-quvvatlovchi hamdo'st (fasiliator) sifatida namoyon bo'lgandagina o'zini o'zi tarbiyalash jarayoni chinakam samarali kechadi^[8,7].

Milliy kontekstda ta'kidlash lozimki, o'zbek mentalitetidagi jamoaviylik, ulug'larga hurmat va an'anaviy qadriyatlar o'zini o'zi tarbiyalash jarayoniga zid emas, aksincha, uning mahalliy o'ziga xos tarzda namoyon bo'lishi uchun boy zamin yaratadi. Masalan, Avloniyning "o'zini tarbiyalagan inson – eng ulug' inson" g'oyasi zamonaviy self-development konsepsiyalari bilan uyg'unlashadi^[6].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tadqiqot asosida quyidagi xulosalar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Maktab o'quv dasturida 8–9–sinflar uchun "O'zini o'zi tarbiyalash asoslari" nomli alohida kurs yoki integratsiya qilingan modul joriy etilishi maqsadga muvofiq. Ushbu kurs shaxsiy rivojlanish, maqsad qo'yish, vaqtni boshqarish va refleksiya kabi amaliy ko'nikmalarni qamrab olishi lozim.
2. Sinf rahbarlari va fan o'qituvchilari o'zini o'zi tarbiyalash pedagogikasiga oid maxsus metodologik tayyor-garlikdan o'tkazilishi zarur. Buning uchun oliy ta'lim muassasalarida magistratura dasturlariga tegishli modullar kiritilishi tavsiya etiladi.
3. Portfolio metodi, refleksiya kundaligi va individual rivojlanish reja-dasturi (IRP) 8–9–sinf o'quvchilari uchun muhim tarbiyaviy vosita sifatida o'quv yili rejasiga kiritilishi maqsadga muvofiq.
4. Maktab va oila hamkorligi doirasida ota-onalarga o'zini o'zi tarbiyalashni qo'llab-quvvatlash usullari bo'yicha treninglar va seminarlar tashkil etilishi lozim.
5. Kelajakda 8–9–sinf o'quvchilarida o'zini o'zi tarbiyalash darajasini o'lchashning standartlashtirilgan diagnostika vositalarini (test, kuzatuv kartasi, reyting shkalasi) ishlab chiqish milliy pedagogika fanining dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent: Adolat, 2020. // "Ta'lim tizimini 2030–yilgacha rivojlantirish" konsepsiyasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni. – Toshkent, 2020.
2. Божович Л. И. Личность и её формирование в детском возрасте. – Санкт-Петербург: Питер, 2008. – 400 с.
3. Musayeva N. A. O'quvchilarda o'zini o'zi tarbiyalash ko'nikmalarini rivojlantirish: metodik qo'llanma. – Toshkent: TDP, 2019. – 148 b.
4. Кочетов А. И. Как заниматься самовоспитанием. – Минск: Высшая школа, 1986. – 256 с.
5. Фельдштейн Д. И. Психология развития личности в онтогенезе. – Москва: Педагогика, 1989. – 208 с.
6. Avloniy A. Turkiy Guliston yoxud axloq. – Toshkent: O'qituvchi, 1992. – 160 b. // Mardonov Sh. Q. Tarbiya nazariyasi va metodikasi. – Toshkent: TDP, 2019. – 312 b.
7. Zimmerman B. J., Schunk D. H. Self-Regulated Learning and Academic Achievement: Theoretical Perspectives. 2nd ed. – New York: Lawrence Erlbaum Associates, 2001. – 312 p.
8. Rogers C. R. Freedom to Learn: A View of What Education Might Become. – Columbus: Charles E. Merrill, 1969. – 358 p.
9. Селиванова О. Г. Индивидуальная образовательная программа как средство саморазвития старшеклассника // Педагогика. – 2018. – № 3. – С. 48–55.
10. Kohlberg L. The Philosophy of Moral Development: Moral Stages and the Idea of Justice. – San Francisco: Harper & Row, 1981. – 441 p.
11. Johnson D. W., Johnson R. T. Cooperative Learning Methods: A Meta-Analysis // Journal of Research in Education. – 2002. – Vol. 12, № 1. – P. 5–14.
12. Moon J. A. Reflection in Learning and Professional Development: Theory and Practice. – London: Kogan Page, 1999. – 234 p.

13. Barrett H. Researching and Evaluating Digital Storytelling as a Deep Learning Tool // Society for Information Technology & Teacher Education Conference. – 2006. – P. 647–654.
14. Thomas J. W. A Review of Research on Project-Based Learning. – San Rafael: The Autodesk Foundation, 2000. – 48 p.
15. Tolipov O', Usmonali M. Pedagogika texnologiyalari va pedagogik mahorat. – Toshkent: Sano-standart, 2016. – 392 b.
16. Bandura A. Self-Efficacy: The Exercise of Control. – New York: Freeman, 1997. – 604 p.
17. Hattie J. Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. – London: Routledge, 2009. – 392 p.
18. G'oziyev E. G'. Psixologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2015. – 480 b.
19. OECD. PISA 2022 Results (Volume III): Creative Minds, Creative Schools. – Paris: OECD Publishing, 2023. – 312 p.
20. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2023: Technology in Education. – Paris: UNESCO, 2023. – 498 p.

- 
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari



MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.